

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง
**Factors Influencing Exclusive Breastfeeding within a 6 Months' Period among Mothers in
South Central Region of Thailand**

ภัทรพร ชูประพันธ์ (Pataraporn Churapan)* วีณา เทียงธรรม (Weena Thiangthum)**
ปานัน พิชยภิญโญ (Panun Pichayapinyo)***

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นแบบภาคตัดขวาง เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือนของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง โดยใช้กรอบแนวคิด PRECEDE-PROCEED framework สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน กลุ่มตัวอย่าง 380 คน เป็นแม่ที่มีบุตรอายุ 6 เดือน ถึง 1 ปี มารับบริการในคลินิกสุขภาพเด็กดีของโรงพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ พบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือน คือ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาหยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลังคลอด ความรู้ ประสบการณ์ทัศนคติ อุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ส่วนปัจจัยที่สามารถร่วมทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือน คือ อายุมากกว่า 26 ปี การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/หรือสูงกว่า หยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลังคลอดมากกว่า 90 วัน/ไม่ได้ทำงาน มีประสบการณ์ ทัศนคติเชิงบวก มีอุปสรรคน้อย และเข้าถึงบริการสาธารณสุขมาก

ABSTRACT

This research aimed to study the influence factors on 6 months exclusive breastfeeding among mothers in south central region of Thailand based on PRECEDE-PROCEED framework, were selected through multistage sampling for the research samples. Total 380 mothers with young children aged 6 months to 1 year old, receiving child care in the well-baby clinic the hospitals under Ministry of Public Health. Self- responded of questionnaires. The findings factors ware related to the exclusive breastfeeding for entire 6 months on age, educational level, duration for maternity leave, experiences, knowledge on breastfeeding, positive attitude, minor obstacles and high level of health service accessibility. The predictable factors on exclusive breastfeeding for entire 6 months, Were having age over 26 years, educational level of completed High School/ or Higher, actual maternity leave for child rearing over 90 days/not working, experience on breastfeeding, positive attitude, minor obstacle and high level of health accessibility.

คำสำคัญ: เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว แบบจำลองการวางแผนโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพ

Key Words: Exclusive breastfeeding, PRECEDE-PROCEED Framework

* นักศึกษา หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาการพยาบาลสาธารณสุข เอกการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

บทนำ

น้ำนมแม่เป็นอาหารของลูกที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงสุด เหมาะสำหรับลูกมากที่สุด เป็นอาหารชนิดเดียวในโลกที่ไม่สามารถผลิตสารอาหารใดๆ ให้มีคุณภาพดีเท่าเทียมนมแม่ได้ เนื่องจากมี SIgA ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันโรค ช่วยป้องกันลูกจากโรคติดเชื้อต่าง (WHO, 2003) ช่วยลดอัตราการตายของทารกได้ 3- 5 เท่า (AAP, 2005) ลดการติดเชื้อในทางเดินอาหาร ทางเดินหายใจ การเกิดโรคมุมิแพ้ การเสียชีวิตจากโรคท้องเสีย ทำให้ลูกฉลาด มีระดับสติปัญญาสูงขึ้น 2-11 จุด (ศิริภรณ์, 2549) อารมณ์ดี พัฒนาการสมวัย ขณะดูดนมแม่ ลูกจะได้รับความอบอุ่น เป็นการวางรากฐานความฉลาดทางอารมณ์ คุณลักษณะ/ศีลธรรม ความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรค (วีระพงษ์, 2550) ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย ทำให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ ด้วยคุณค่าของนมแม่ที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กทั่วโลก WHO จึงแนะนำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 6 เดือน เนื่องจากการให้น้ำหรืออาหารอื่น ๆ ร่วมด้วย ลูกจะได้รับนมแม่ลดลง ขาดสารอาหาร เสี่ยงต่อการติดเชื้อในลำไส้ เกิดโรคมุมิแพ้ได้ง่าย และให้นมแม่ควบคู่กับอาหารเสริมตามวัย จนถึง 2 ปี หรือนานกว่านั้น (WHO, 2003)

ปัจจุบันวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป แม่ต้องทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จึงต้องพึ่งนมผสม ซึ่งทำให้อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลดลงอย่างมาก จากผลสำรวจทั่วโลก พบว่ามีเพียง 1 ใน 3 ของทารกอายุ 0-5 เดือน ที่ได้รับนมแม่อย่างเดียว (Clifford & McIntyre, 2008) ในสหรัฐอเมริกา พบว่ามีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ร้อยละ 43 ประเทศไทย จากการศึกษาขององค์การ UNICEF พ.ศ.2548 พบว่ามีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในเด็กอายุ 0-5 เดือน มีเพียง ร้อยละ 5.4 (สุวิมล, 2549) ซึ่งต่ำที่สุดในเอเชีย และเป็นลำดับที่ 3 จากสุดท้ายของโลก สถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ปี พ.ศ.2549-2551 พบว่ามีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงร้อยละ 14.5, 15, 17.9 ตามลำดับ ปี.ศ. 2553 พบทารกที่ได้กินนมแม่

อย่างเดียว เพียงร้อยละ 15.1 กินนมแม่และน้ำ ร้อยละ 27.3 กินนมแม่และอาหารอื่นๆ ด้วย ร้อยละ 41.6 เมื่อแบ่งตามภาค พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนมากที่สุด ร้อยละ 26.9 ภาคใต้ ร้อยละ 10.4 ภาคเหนือ ร้อยละ 9.4 ส่วนภาคกลาง พบน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 6.1 เท่านั้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) ซึ่งเขตตรวจราชการที่ 4 กระทรวงสาธารณสุข ภาคกลางตอนล่าง พื้นที่จังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี นครปฐมและสุพรรณบุรี จากรายงานประจำปีของโรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 17 จังหวัดสุพรรณบุรี พบอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนร้อยละ 23.6 (สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 17, 2555) ซึ่งยังต่ำกว่าเกณฑ์เป้าหมาย ร้อยละ 30 ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และปัจจัยที่สามารถร่วมทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ตลอดจนองค์ความรู้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวให้ประสบความสำเร็จต่อไป

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่าปัจจัยภายในตัวของแม่ ซึ่ง มีความสัมพันธ์ต่อระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้น ประกอบด้วยปัจจัยย่อยต่างๆ ได้แก่ อายุ และระดับการศึกษาที่สูงกว่า มีผลต่อระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ยาวนานกว่า (อุทัยวรรณ, 2539) และแม่ที่มีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจ มีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (วิพร, 2544) มีทัศนคติที่ดี (สิริวิมล, 2544) มีการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถของตนเอง และการรับรู้แรงสนับสนุนทางสังคม ส่งผลให้ความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนหลังคลอด ของหญิงตั้งครรภ์ในเชิงบวก (ชญาดา, 2550) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน คือ การเข้าถึงบริการสาธารณสุข การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว (คณะพร, 2554) การมีส่วนร่วมของชุมชน มีส่วนช่วยทำให้การเลี้ยงลูกด้วย

นมแม่ประสบความสำเร็จ (วิไลวรรณ, 2548) ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน คือ ระดับการศึกษา ทักษะคิด อุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการได้รับแรงสนับสนุนจากพยาบาล แพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (กณศพร, 2554)

พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีทั้งปัจจัยภายในตัวบุคคล ซึ่งเป็นพื้นฐานและก่อให้เกิดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (ปัจจัยนำ) ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ครอบครัว ระยะเวลาหยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลังคลอด ประสบการณ์ ความรู้ ทักษะคิด และอุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้านปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นในการแสดงพฤติกรรม (ปัจจัยเอื้อ) ประกอบด้วย การเข้าถึงบริการสาธารณสุข การได้รับบริการสาธารณสุขสำหรับหญิงตั้งครรภ์และหลังคลอด การได้รับบริการในสถานประกอบการ มีผู้ช่วยเหลือในระยะหลังคลอด และด้านปัจจัยที่เป็นการเสริมแรงให้กระทำ ที่มาจากบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุคคลนั้นๆ (ปัจจัยเสริม) ประกอบด้วย การได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัว แรงสนับสนุนจากพยาบาล แพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อนบ้านและอาสาสมัครสาธารณสุข ซึ่งมีหลายๆ ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และสอดคล้องกับแนวคิดในการวิเคราะห์พฤติกรรมสุขภาพแบบสหปัจจัย PRECEDE-PROCEED framework (Green & Kreuter, 2005) โดยมีสมมติฐานที่ว่าพฤติกรรมของบุคคล มีสาเหตุมาจากทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกของบุคคล ต้องวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมนั้นๆ จึงสามารถนำไปสู่การวางแผน และกำหนดวิธีในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา เพื่อหาสาเหตุของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวจนครบ 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง เนื่องจากเป็นการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิด

ประโยชน์สูงสุด และส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตเด็กที่จะเจริญเติบโตเป็นอนาคตของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง
2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง
3. เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวจนครบ 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นแบบภาคตัดขวาง มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ และปัจจัยที่สามารถทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ แม่ที่มีบุตรอายุระหว่าง 6 เดือน ถึง 1 ปี ในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง ที่พบบุตรมารับบริการคลินิกสุขภาพเด็กดี ของโรงพยาบาลรัฐบาลและศูนย์อนามัยแม่และเด็ก ในเขตตรวจราชการที่ 4 กระทรวงสาธารณสุข คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ เคอร์จีและมอร์แกน(Krejice & Morgan,1970)โดยจำนวนประชากรมีขนาดใหญ่ 36,665 คน เปิดตารางได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 380 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 โดยแบ่งจำนวนประชากรออกโดยการสุ่มจับฉลากจังหวัดแบบไม่ใส่คืน ได้จังหวัดกาญจนบุรี และสุพรรณบุรี

ขั้นตอนที่ 2 คำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแบ่งตามระดับของโรงพยาบาล คือ โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชน คำนวณกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนการเปรียบเทียบ (บุญใจ, 2553)

ขั้นตอนที่ 3 คุ่มโรงพยาบาลในแต่ละระดับ โดยวิธีสุ่มแบบง่าย โดยการจับฉลากโรงพยาบาลในแต่ละระดับแบบไม่ใส่คืน

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของจำนวนประชากรแต่ละโรงพยาบาล จากทั้ง 12 แห่ง โดยการเลือกแบบเจาะจง ในมารดาที่พำนักอายุ 6 เดือนเต็ม-1ปี มารับวัคซีนและตรวจสุขภาพเด็กดี

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของแม่ มีดังต่อไปนี้

1. มีลูกอายุ 6 เดือน ถึง 1 ปี เลี้ยงลูกด้วยนมแม่
2. มีสัญชาติไทย เชื้อชาติไทย
3. สามารถสื่อสารได้เข้าใจ ด้วยการพูดภาษาไทย
4. มีความสมัครใจในการตอบแบบสอบถาม

เกณฑ์การคัดออกกลุ่มตัวอย่างของแม่ มีดังต่อไปนี้

1. มีความพิการหรือทุพพลภาพ เช่น สูญเสียการได้ยิน หรือพิการทางการสื่อสาร
  2. ตัวอย่างของขอยกเลิกขณะตอบแบบสอบถาม หรือปฏิเสธในการเข้าร่วมวิจัย
  3. มีข้อห้ามในการให้นมลูก เช่น ติดเชื้อเอชไอวี ใช้สารเสพติดหรือเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง เป็นวัณโรคระยะติดต่อ โรคไวรัสตับอักเสบบีชนิดซี มีภาวะขาดสารอาหารเรื้อรัง เป็นโรคมะเร็ง มีปัญหาทางจิตเวช
  4. มีลูกน้ำหนักแรกเกิดน้อยกว่า 2,500 กรัม มีภาวะคลอดก่อนกำหนด ลูกมีปัญหาในการดูดกลืน เช่น ปากแหว่ง โปกดานโหว่ มีภาวะลิ้นติด ลูกเป็นโรคหัวใจแต่กำเนิด หรือมีภาวะขาดออกซิเจนแรกเกิด
- ระยะเวลาเก็บข้อมูล: 3 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 7 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ครอบครัว ระยะเวลาที่หยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลังคลอด และประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 13 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบวัดความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แบบถูก ผิด จำนวน 12 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.69

ส่วนที่ 3 แบบวัดทัศนคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แบบมาตรฐานค่า 4 ระดับ จำนวน 12 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.78

ส่วนที่ 4 แบบวัดอุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แบบมาตรฐานค่า 4 ระดับ จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.83

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามปัจจัยเอื้อ ซึ่งเป็นข้อความแสดงถึงความสามารถในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข การได้รับบริการสาธารณสุขสำหรับหญิงตั้งครรภ์และหลังคลอด ในสถานประกอบการสำหรับแม่ทำงานนอกบ้าน และมีผู้ช่วยเหลือในระยะหลังคลอด แบบมาตรฐานค่า 4 ระดับ จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.75

ส่วนที่ 6 แบบสอบถามปัจจัยเสริม ซึ่งเป็นข้อความที่แสดงถึงการได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัว แพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อนบ้านและอาสาสมัครสาธารณสุข แบบมาตรฐานค่า 4 ระดับ จำนวน 12 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.83

ส่วนที่ 7 แบบสอบถามการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน เป็นข้อความแสดงถึงการปฏิบัติของแม่ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 เดือน จำนวน 7 ข้อ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีระยะเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุติครบ 6 เดือนเต็มโดยไม่ได้รับน้ำและอาหารอื่นๆ ตั้งแต่แรกเกิด จนถึง 6 เดือน (EBF)

กลุ่มที่ 2 มีระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุติไม่ครบ 6 เดือนเต็ม โดยเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร่วมกับน้ำ นมผสมและอาหารอื่นๆ ก่อนลูกอายุครบ 6 เดือน (non EBF)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงตามเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน แบบสอบถาม มีความตรงตามเนื้อหา 0.82

2. ทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ กับกลุ่มแม่ที่มีลูกอายุ 6 เดือนถึง 1 ปีมารับบริการในคลินิกสุขภาพเด็กดี ในโรงพยาบาลศรีประจันต์ ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้านปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมและการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 6 เดือนโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติไคสแคว้ และสถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุโลจิสติก

ผลการวิจัย

1. ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของมารดา

แม่กลุ่ม EBF มีอายุระหว่าง 21-27 ปี และ 28-35 ปี ร้อยละ 38.3 และ 36.7 แม่วัยรุ่น อายุน้อยกว่าเท่ากับ 20 ปี ร้อยละ 6.7 มีอายุเฉลี่ยที่ 29 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/หรือสูงกว่า ร้อยละ 61.6 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/หรือต่ำกว่า ร้อยละ 38.4 อาชีพแม่บ้าน ร้อยละ 53.3 รับจ้าง/พนักงานบริษัท ร้อยละ 16.7 รายได้ครอบครัว 10,001 -20,000 บาท/เดือน ร้อยละ 36.7 ลักษณะโครงสร้างครอบครัวชาย ร้อยละ 70 ไม่พบแม่เลี้ยงเดี่ยว มีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาก่อน ร้อยละ 70 และหยุดงานเพื่อเลี้ยงบุตรหลังคลอดมากกว่า 90 วัน/ไม่ได้ทำงาน ร้อยละ 76.7 หยุดงานน้อยกว่าเท่ากับ 90 วัน ร้อยละ 23.3

แม่กลุ่ม non EBF มีอายุระหว่าง 21-27 ปี ร้อยละ 41.3 อายุมากกว่าเท่ากับ 20 ปี ร้อยละ 23.7 มีอายุเฉลี่ยที่ 26 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/หรือสูงกว่า ร้อยละ 42.8 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/หรือต่ำกว่า ร้อยละ 57.2 อาชีพแม่บ้าน ร้อยละ 40.6 รับจ้าง/พนักงานบริษัท ร้อยละ 35.6 มีรายได้ครอบครัว 10,001 -20,000 บาท/เดือน ร้อยละ 43.1 ลักษณะโครงสร้างครอบครัวชาย ร้อยละ 63.8 พบแม่เลี้ยงเดี่ยวซึ่งอาศัยอยู่กับญาติคนอื่น ๆ ร้อยละ 2.8 แม่ส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ร้อยละ 52.2 และหยุดงานเพื่อ

เลี้ยงบุตรหลังคลอดมากกว่า 90 วัน/ไม่ได้ทำงาน ร้อยละ 46.3 หยุดงานน้อยกว่าเท่ากับ 90 วัน ร้อยละ 53.7

2. ด้านความรู้ ทักษะ และอุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบแม่กลุ่ม EBF และ non EBF ร้อยละ 95 และ 84.7 มีความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับสูง ทักษะเชิงบวก ร้อยละ 51.7 และ 26.6 และมีอุปสรรคมากในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ร้อยละ 30 และ 58.8

3. ปัจจัยเอื้อ ด้านการเข้าถึงบริการสาธารณสุข การได้รับบริการสาธารณสุขสำหรับหญิงตั้งครรภ์และหลังคลอด การได้รับบริการในสถานประกอบการ และมีผู้ช่วยเหลือในระยะหลังคลอด

ด้านการเข้าถึงบริการสาธารณสุข แม่กลุ่ม EBF และ non EBF สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขระดับมาก ร้อยละ 56.7, 36.6 ได้รับบริการสาธารณสุขสำหรับหญิงตั้งครรภ์และหลังคลอดเหมาะสมระดับมาก ร้อยละ 56.7, 55 ได้รับบริการในสถานประกอบการระดับมาก ร้อยละ 26.7, 23.4 และมีผู้ช่วยเหลือในระยะหลังคลอดเป็นแม่ตัวเอง (ชาย) มากที่สุด ร้อยละ 43.3, 40.9 รองลงมาเป็นสามี ร้อยละ 33.3, 34.4 แม่สามี (ย่า) ร้อยละ 20.0, 17.8

4. ปัจจัยเสริม ด้านการได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัว การได้รับแรงสนับสนุนจากพยาบาล แพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และการได้รับแรงสนับสนุนจากเพื่อนบ้านและอาสาสมัครสาธารณสุข

การได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัว แม่กลุ่ม EBF และ non EBF ได้รับแรงสนับสนุนในระดับมาก ร้อยละ 48.3, 39.1 จากพยาบาล แพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับมาก ร้อยละ 58.3, 50.9 และจากเพื่อนบ้านและอาสาสมัครสาธารณสุขในระดับมาก ร้อยละ 31.7, 24

5. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

พบแม่ ร้อยละ 15.8 เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวครบ 6 เดือน อีก ร้อยละ 84.2 เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวไม่ครบ 6 เดือน ซึ่งระยะเวลาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่

อย่างเดียวนานที่สุด คือ ≤ 1 เดือน ร้อยละ 52.2 และ 3 เดือน ร้อยละ 22.2 โดยเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวเฉลี่ยที่ 1.4 เดือน เมื่อจำแนกตามประเภทของการให้อาหารอื่นๆก่อนลูกอายุครบ 6 เดือน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม

5.1 เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร่วมกับน้ำ ร้อยละ 36.6 โดยเฉลี่ยให้ลูกกินน้ำที่อายุ 38 วัน

5.2 เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร่วมกับน้ำ และอาหารอื่นๆ ร้อยละ 17.5

5.3 เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร่วมกับน้ำ นมผสม ร้อยละ 35.3

5.4 เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร่วมกับน้ำ นมผสม และอาหารอื่นๆ พบร้อยละ 10.6

ด้านวิธีบริหารจัดการในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กลุ่ม EBF บิบน้ำนมเก็บไว้ให้ลูก โดยใส่ขวดให้ลูกดูด ร้อยละ 88.9 มีเพียงร้อยละ 11.1 ที่ป้อนด้วยแก้ว ส่วนกลุ่ม non EBF ให้ลูกกินนมผสม ร้อยละ 85.2 บิบน้ำนมเก็บไว้ให้ลูก มีเพียงร้อยละ 14.8 ให้ลูกดูดนมจากขวด ร้อยละ 96.6 และร้อยละ 3.4 เท่านั้นที่ป้อนนมด้วยแก้ว

6.การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยนำ พบ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ความรู้ ทักษะและอุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง

ปัจจัยเอื้อ พบว่าการเข้าถึงบริการสาธารณสุขมีความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง ส่วนตัวแปรอื่นๆไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} \leq 0.05$)

ปัจจัยเสริม ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง

7. ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม สามารถร่วมทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง

จากผลการวิเคราะห์ตัวแปรทั้ง 16 ตัวแปร พบ 8 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน คือ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่หยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลังคลอด ประสบการณ์ ความรู้ ทักษะดี อุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการเข้าถึงบริการสาธารณสุข หลังจากนั้นนำตัวแปรดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ด้วยสถิติ Multiple Logistic Regression Analysis โดยควบคุมตัวแปรอื่นๆแล้ว พบว่ามี 7 ตัวแปร คือ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่หยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตร หลังคลอด ประสบการณ์ ทักษะดี อุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ที่ร่วมทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง ได้ร้อยละ 30.5 ผลการศึกษามีดังนี้ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ปัจจัยทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ด้วยการใช้วิเคราะห์ความถดถอย พหุโลจิสติก (n=380 คน)

ตัวแปร	EBF 6 เดือน		
	Adjust OR	95%CI adj. OR	p-value
อายุ (ปี)			
> 26 ปี	2.090	1.061-4.117	0.033*
≤ 26 ปี	Ref		
ระดับการศึกษา			
มัธยมปลาย/สูงกว่า	2.679	1.408-5.100	0.003**
มัธยมต้น/ต่ำกว่า	Ref		
ระยะเวลาที่หยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลังคลอด			
>90 วัน/ไม่ได้ทำงาน	3.490	1.708-7.132	0.001**
≤ 90 วัน	Ref		
ประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่			
มีประสบการณ์	2.519	1.251-5.070	0.010*
ไม่มีประสบการณ์	Ref		

ความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่			
ระดับสูง	2.499	0.689-9.061	0.164
ปานกลาง/ต่ำ	Ref		
ทัศนคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่			
เชิงบวก	2.481	1.301-4.734	0.006**
เป็นกลาง/เชิงลบ	Ref		
อุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่			
ระดับน้อย	3.974	2.040-7.740	<0.001**
ระดับมาก/ปานกลาง	Ref		
การเข้าถึงบริการสาธารณสุข			
ระดับมาก	2.267	1.208-4.256	0.011**
ปานกลาง/ น้อย	Ref		

*p-value ≤ 0.05, **p-value ≤ 0.01, ความสามารถในการทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 6 เดือน 30.5% (Nagelkerke R² Square = 0.305)

บทวิจารณ์

จากผลการศึกษาพบว่าแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง มีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน 6 เดือน ร้อยละ 15.8 ซึ่งสูงกว่า ผลการสำรวจในปี 2553 พบแม่ในเขตภาคกลางมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน 6 เดือน ร้อยละ 6.1 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) และใกล้เคียงกับอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน 6 เดือน ของแม่ในเขตกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 11.2 (คณศพร, 2554) แต่ยังคงต่ำกว่าเกณฑ์เป้าหมาย ร้อยละ 30 ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่11(พ.ศ.2555-2559) และพบแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนไม่ครบ 6 เดือน ร้อยละ 84.2 ซึ่งจากการตอบแบบสอบถามในศึกษานี้ พบว่าแม่รู้สึกว่ นำนมน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการของลูก ร้อยละ 42.9 คิดว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือนมผสมก็ทำให้ลูกเจริญเติบโตได้ดีเหมือนกัน ร้อยละ 56.1 และคิดว่าการให้อาหารอื่นก่อนลูกอายุ 6 เดือนจะทำให้ลูกอึดท้องและนอนหลับได้นานขึ้น ร้อยละ 42.7 ดังนั้นแม่จึงให้น้ำ นมผสมหรืออาหารอื่นาร่วมด้วย ซึ่งสอดคล้อง การศึกษาของทัศนีย์ และคณะ (2552) พบว่าสาเหตุที่แม่ของเด็กอายุ 0-1 ปีในเขตตรวจราชการที่ 10 และ 12 ไม่

สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 6 เดือนได้ พบว่าส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากเด็กร้องไห้ และรู้สึกว่ลูกกินไม่อิ่ม ร้อยละ 25.9 ไม่มีนํานม/นํานมไม่พอ ร้อยละ 15.7 คิดว่าอาหารเสริมจะทำให้ลูกแข็งแรง ร้อยละ 10.3 ซึ่งจำแนกตามประเภทของอาหารที่ลูกได้รับ เป็น 4 กลุ่ม คือ 1. เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร่วมกับน้ำ 2. เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ น้ำ และอาหารอื่น ๆ 3. เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ น้ำ นมผสม 4. เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ น้ำ นมผสมและอาหารอื่น ๆ และพบว่าแม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร่วมกับน้ำมากที่สุด ร้อยละ 36.6 และรองลงมาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร่วมกับน้ำ นมผสม ร้อยละ 35.3

ด้านปัจจัยนำ พบว่า อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาหยุดงานเพื่อเลี้ยงบุตรหลังคลอด ประสบการณ์ ความรู้ ทัศนคติ อุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีความสัมพันธ์ ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน 6 เดือนของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง อภิปรายผลได้ว่า แม่ซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายจิตใจ มีความรับผิดชอบสูง มีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาก่อน จึงสามารถแสดงบทบาทความเป็นมารดาได้ดี และมีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย / หรือสูงกว่า จึงสามารถแสวงหาความรู้ ข้อมูล รับรู้ถึงประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตลอดจนวิเคราะห์ถึงผลดีต่างๆ ส่งผลให้มีทัศนคติเชิงบวกและความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน (ปีติวรรณ, 2555)โดยวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและสามารถประยุกต์ความรู้ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ รู้จักใช้แหล่งประโยชน์ต่างๆ ได้ดีกว่า จึงลดอุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านหรือไม่ได้ทำงาน ทำให้มีเวลาเลี้ยงลูกได้อย่างเต็มที่ จึงมีโอกาสที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน 6 เดือนประสบผลสำเร็จ

ด้านปัจจัยเอื้อ พบการเข้าถึงบริการสาธารณสุข มีความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง อภิปรายผลได้ว่า พื้นที่ภาคกลางตอนล่าง ส่วนใหญ่ เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีถนนลาดยางตัดผ่าน ซึ่งทำให้แม่เดินทางได้สะดวก ใช้เวลาในการเดินทางน้อย ตลอดจนสถานบริการมีช่วงเวลาเปิดให้บริการอย่างเหมาะสม ทำให้แม่สามารถ

เข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ง่าย จึงไปฝากครรภ์ตั้งแต่
อายุครรภ์ยังน้อย และได้ให้คำแนะนำและเตรียมการ
ช่วยเหลือ อย่างถูกต้องเหมาะสมทั้งด้านร่างกาย และ
จิตใจ มีความรู้ ความมั่นใจในการคลอด จะช่วยส่งเสริม
ให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประสบความสำเร็จได้
(จินตนา และสันสนีย์, 2547)

ด้านปัจจัยเสริม การได้รับแรงสนับสนุนทาง
สังคม จากครอบครัว พยาบาล แพทย์ เจ้าหน้าที่
สาธารณสุข เพื่อนบ้านและอาสาสมัครสาธารณสุข ไม่มี
ความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6
เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง อาจเนื่องมาจาก
แม่ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน ร้อยละ 42.6 จึงเวลาในการเลี้ยงลูก
ด้วยนมแม่มากพอ เคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูก
ด้วยนมแม่มาก่อน ตลอดจนมีอุปสรรคน้อย จึงสามารถ
เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนได้ โดยที่ได้รับการ
สนับสนุนจากบุคคลอื่นๆเพียงเล็กน้อย

ปัจจัยที่สามารถร่วมทำนายนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
อย่างเดียว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง มี 7
ตัวแปร คือ อายุ มีระดับการศึกษา ประสบการณ์
ทัศนคติอุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีระยะเวลา
หยุดงานเพื่อเลี้ยงบุตรหลังคลอด และการเข้าถึงบริการ
สาธารณสุขได้มาก อภิปรายผลได้ว่า แม่มีการศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาตอน/สูงกว่า มีอายุมากกว่า 26 ปี ซึ่ง
เป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น จึงมีความพร้อมทั้งด้านร่างกายวุฒิ
ภาวะทางอารมณ์และจิตใจ ส่งผลให้มีทัศนคติเชิงบวก มี
ประสบการณ์มาก่อน และเข้าถึงบริการได้มาก จึง
สามารถแก้ไขปัญหา ลดอุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนม
แม่ได้ดีกว่า ทำให้สามารถร่วมทำนายนการเลี้ยงลูกด้วย
นมแม่อย่างเดียวจนครบ 6 เดือน ได้ร้อยละ 30.5

บทสรุป

ผลการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิด PRECEDE-
PROCEED Framework ซึ่งเป็นแนวคิดในการวิเคราะห์
และวินิจฉัยปัญหาที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งมี
สาเหตุมาจากสหปัจจัย มีทั้งปัจจัยภายในและภายนอก
ตัวบุคคล ซึ่งประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยนำ ซึ่งเป็น

ปัจจัยภายในตัวแม่ที่เป็นพื้นฐานและก่อให้เกิดแรงจูงใจ
ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว ปัจจัยเอื้อ เป็น
แหล่งทรัพยากรที่จำเป็น รวมถึงความสามารถในการ
เข้าถึงแหล่งทรัพยากรหรือสถานบริการสาธารณสุข
ปัจจัยเสริม เป็นการเสริมแรงให้กระทำ ที่มาจากบุคคลที่
มีอิทธิพลต่อบุคคลนั้นๆ จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัย
นำ คือ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่หยุดงานเพื่อ
เลี้ยงบุตรหลังคลอด ประสบการณ์ ทัศนคติและ
อุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งเป็นปัจจัยภายใน
ตัวแม่ และมีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว
จนครบ 6 เดือน โดยแม่มี วุฒิภาวะและระดับการศึกษา
สูง ย่อมมีการแสวงหาข้อมูล เพื่อพัฒนาความรู้ วิเคราะห์
ถึงผลดีของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไม่มีอุปสรรค
ขัดขวางด้านร่างกายในเรื่องเต้านม หัวนม และด้าน
จิตใจ มีทัศนคติเชิงบวก คือ ความรู้สึก นึกคิดที่ดีต่อการ
เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เคยมีประสบการณ์ในเลี้ยงลูกด้วยนม
แม่มาก่อน ตลอดจนแม่ไม่ได้ทำงานทำให้มีระยะเวลา
หยุดงานมากเพียงพอในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จึงเป็น
แรงจูงใจในสนับสนุนให้แม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
อย่างเดียวต่อเนื่องจนครบ 6 เดือนได้ ส่วนปัจจัยเอื้อ มี
อิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กล่าวคือ แม่สามารถ
เข้าถึง และรับบริการจากสถานบริการสาธารณสุขได้
ง่าย โดยใช้เวลาในการเดินทางน้อย มีช่วงเวลาเปิด
ให้บริการที่สะดวก สถานที่เอื้ออำนวยต่อการให้นมแม่
จึงสนับสนุนให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน
ได้ ถึงแม้ว่าด้านปัจจัยเสริม ซึ่งเป็นการเสริมแรง
สนับสนุนจากบุคคลอื่นๆ แต่ก็ไม่มีความสัมพันธ์เพียง
พอที่จะส่งผลให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวจนครบ
6 เดือนได้ อาจเนื่องจากแม่ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน ร้อย
ละ 42.6 จึงมีเวลาในการเลี้ยงลูกอย่างเต็มที่ มีวุฒิภาวะ
และการศึกษาระดับสูง มีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูก
ด้วยนมแม่มาก่อน ทำให้แม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ
ได้อย่างดีเยี่ยม กอปรด้วยมีทัศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงลูกด้วย
นมแม่อย่างเดียว และเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ง่าย จึง
ส่งผลให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนประสบ

ผลสำเร็จได้ แม้ว่าจะได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมไม่เพียงพอก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมหญิงวัยเจริญพันธุ์ ทั้งระยะก่อนการตั้งครรภ์ ขณะตั้งครรภ์และหลังคลอด ให้มีความตระหนัก และปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนานครบ 6 เดือน โดยเฉพาะแม่ที่มีอายุน้อยกว่าเท่ากับ 26 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/หรือต่ำกว่า และไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนานครบ 6 เดือน ดังนั้น ควรมีป้องกันการตั้งครรภ์ในมารดาวัยรุ่น เช่น รมณรงค์ให้ความรู้ ใฝ่ระวังและส่งเสริมสุขภาพหญิงวัยเจริญพันธุ์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นแม่ ทั้งในระยะก่อนตั้งครรภ์ ระยะตั้งครรภ์และหลังคลอด อย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน โดยพัฒนารูปแบบการส่งเสริม เพิ่มความถี่ในการให้ข้อมูลแก่แม่กลุ่มนี้ เช่น การสอน สาธิต จัดกิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในแม่กลุ่มนี้ให้มากยิ่งขึ้น

2. ควรสนับสนุนให้มีระบบบริการอย่างเหมาะสม สะดวก เข้าถึงได้ง่าย ทั้งระยะก่อนคลอดและหลังคลอด ส่งเสริมให้มีสถานที่เอื้ออำนวยต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น มีคลินิกนมแม่ในโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อให้คำปรึกษาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในทุกสถานบริการสาธารณสุข มีนมแม่ในสถานประกอบการทุกระดับ และสถานที่สาธารณะต่างๆ

3. มีการติดตามเยี่ยมบ้าน เพื่อแก้ไขปัญหานมแม่ทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล

4. ควรศึกษาในกลุ่มแม่ที่ต้องทำงานนอกบ้าน ทั้งในระบบและนอกระบบ

5. ควรนำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาต่อในการวิจัยกึ่งทดลอง เช่น จัดโปรแกรมส่งเสริมบทบาทของครอบครัวต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน โปรแกรม

ลดปัญหาเรื่องเต้านม หัวนม หรือน้ำนมไหลน้อย เพื่อลดอุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย. 2551. อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 6 เดือน จำแนกรายจังหวัด ปีงบประมาณ 2551. จาก 2551&id=214%3A-6 &option=com. Content & Itemid=62.

กณศพร เตชะเสาวภาคย์. 2554. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนานน้อยกว่า 6 เดือนของแม่ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกการพยาบาลสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล.

จินตนา พัฒนพงษ์ศรีและศันสนีย์ เจตนประยูคต์. 2547. อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนานน้อยกว่า 4 เดือน. นนทบุรี : กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

ชญาดา เนตรกระจ่าง. 2550. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน หลังคลอด ของหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์โรงพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี. รายงานการวิจัยวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้าจันทบุรี.

ทัศนีย์ รอดชมภูและคณะ. 2552. สถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในเขตตรวจราชการที่ 10 และ 12. กลุ่มสนับสนุนวิชาการศูนย์อนามัยที่ 6 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

บุญใจ ศรีสถิตยน์รากุล. 2553. ระเบียบวิธีวิจัยทางการแพทย์. กรุงเทพฯ:ยูเออนด์ไออินเตอร์มีเดีย.

- ปิติวรรณ สืบนุสนธิ์. 2555. ความตั้งใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว อย่างน้อยหกเดือน ของสตรี ฝากครรภ์โรงพยาบาลนครนายก จังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิพร เกตุบำรุงพร. 2544. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้ระดับความพร้อม ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โรงพยาบาลราชวิถี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิไลวรรณ คมขำ. 2548. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ ปริญญาสาธารณสุขศาสตร มหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วีรพงษ์ ฉัตรนนท์. 2550. Why Breastfeeding. ใน นิพนธ์พร วรมงคล(บรรณาธิการ), คู่มืออบรมผู้เชี่ยวชาญเลี้ยงลูกด้วยนมแม่.(หน้า 9-19) กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ศิริภรณ์ สวัสดิ์. 2549. Exclusive Breastfeeding for 6 months. เอกสารการประชุมวิชาการเรื่อง Breast feeding Update for Professionals. 2549 (1): 80-85.
- สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 17. (2555). รายงานประจำปี 2555 ตักสิติกรรม และทารกแรกเกิด. โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 17.
- สิริวิมล ทวีโคตร. 2544. การศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านการรับรู้ ปัจจัยส่งเสริมต่อพฤติกรรม การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะแรกเกิด-4 เดือน ของบิดาในเขตเมืองจังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุวิมล ชีวมงคล. 2548. นมแม่ แบบแม่ สู่แม่. ข้อมูลการดำเนินการของกลุ่มนมแม่ ระหว่างปี พ.ศ. 2546-2548. กรุงเทพมหานคร: ทีมงานโตไวไว.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2553. รายงานการสำรวจสถานการณ์เด็กในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- อุทัยวรรณ ตริรัตน์พันธุ์. 2539. ปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพล ต่อระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมารดาที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- American Academy of Pediatrics. 2005. Breastfeeding and the Use of Human Milk. Pediatrics, 115.(496-506).
- Clifford, J., & McIntyre. E. 2008. Who supports Breast Feeding. Breast Feeding Review, 16(2), 9-19.
- Krejice, R.V, & Morgan, D.W. 1970. Determining sample size for research activities. Education and Psychological Measurement, 80, 608-609.
- Lawrence ,W. Green, & Marshall, W. Kreuter. 2005. Health Program Planning: An Educational and Ecological Approach. 4th ed. NY: McGraw-Hill Higher Education.
- World Health Organization. 2003. Global Strategy for Infant and Young Child Feeding. 55th World Health Assembly. World Health Organization, Geneva.